

CHRYSOSTALIS Alexis [Αλέξης Χρυσοστάλης], « Dystichos, ta logia den arkoun », *Ena*, ???, p. 24-25 [probablement 1985].

«Δυστυχώς, τα λόγια δεν αρκούν»

Μία συζήτηση με το διάσημο συνθέτη για τα σχέδια και τη ματαιώσή τους...για τη συμμετοχή στις εκδηλώσεις «Αθήνα – Πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης»

«ΕΝΑ»: Κύριε Ξενάκη, πολύς λόγος έγινε τους τελευταίους μήνες γύρω από την προγραμματισμένη συμμετοχή σας στις εκδηλώσεις «Αθήνα – Πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης» μέχρις ότου μάθουμε για τη ματαιώση του σχεδίου σας. Δώστε μας με λίγα λόγια το ιστορικό αυτού του σχεδίου, από τη μέρα που ξεκίνησε.

ΞΕΝΑΚΗΣ: Τον περασμένο Σεπτέμβριο η Μελίνα Μερκούρη, Υπουργός Πολιτισμού, ήταν στο Παρίσι και μου τηλεφώνησε, προτίνοντάς μου να κάνω μία σύνθεση για τις εκδηλώσεις της Αθήνας. Μου είπε, ο Ζακ Λαγκ – Υπουργός Πολιτισμού της Γαλλίας είχε ήδη συμφωνήσει κατ'αρχήν, ώστε να έχουμε και τη βοήθεια και τη συμπαράσταση της Γαλλίας για την πραγματοποίηση του σχεδίου μας. Δέχτηκα και άρχισα να σκέφτομαι πως θα οργανώσουμε τη μεγάλη αυτή εκδήλωση.

«ΕΝΑ»: Μπορείτε να μου πείτε πως το φανταστήκατε και τι μέσα σκεφτόσαστε να χρησιμοποιήσετε για την υλοποίηση του σχεδίου σας?

ΞΕΝΑΚΗΣ: Κατ' αρχήν, σκέφτηκα ότι για να γίνει κάτι που να φαίνεται από όλο το λεκανοπέδιο της Αθήνας, έπρεπε να γίνει νύχτα. Τα εντυπωσιακά σε υλικό και αριθμό που θα χρειαζόμαστε, σκέφτηκα να τα ζητήσω από το στρατό, επειδή με είχε βοηθήσει παλιότερα όταν κάναμε το «Πολύτοπο» Μυκήνες.

Εξάλλου, μ' αυτό τον τρόπο θα γινόταν σοβαρή οικονομία, αφού ο στρατός διέθετε ήδη τα μέσα που χρειαζόμαστε κι έτσι δεν θα έπρεπε να αγοραστεί σχεδόν τίποτα. Κατ'αρχήν, ο ελληνικός στρατός θα έβαζε στη διάθεσή μας αντιαεροπορικούς προβολείς, που εγκατεστημένοι στα βουνά που περιβάλλουν την Αθήνα, θα σχημάτιζαν ένα φωτεινό οριζόντιο επίπεδο πάνω από την πόλη. Είχα σκεφτεί να χρησιμοποιήσω ελικόπτερα, που μπορούν να κινηθούν αργά ή και να δημιουργήσουν εντυπωσιακούς σχηματισμούς εν πτήση. Το οπτικό μέρος θα συμπληρωνόταν με τη χρησιμοποίηση φωτοβολίδων. Για την ηχητική πλευρά, θα συνέθετα κάτι για κρουστά, που όμως θα ήταν ανεπαρκή για να ακουστούν σ'όλη την Αθήνα και γ'αυτό είχα σκεφτεί να χρησιμοποιήσω π.χ. τα πυροβόλα του στρατού, εγκατεστημένα γύρω από το

λεκανοπέδιο. Ο ήχος των ελικοπτέρων, οι σειρήνες της πόλης που θα σήμαιναν λήξη συναγερμού, καθώς και οι καμπάνες των εκκλησιών, θα συμπλήρωναν την ηχητική πλευρά του θεάματος.

Η γαλλική πλευρά θα συμμετείχε με ένα μεγάλο αριθμό πολύχρωμων αερόστατων που θα υπερίπταντο πόλης και θα ήταν ασφαλώς πολύ θεαματικά. Τέλος, δεκάδες χιλιάδες περιστέρια φωτισμένα από τη γη ή με ένα μικρό λαμπτήρα στο σβέρκο τους θα συμπλήρωναν το όλο θέαμα. Βέβαια, επίκεντρο όλων αυτών θα ήθελα να είναι η Ακρόπολη – χωρίς την οποία η Αθήνα δεν θα ήταν τίποτα – πάνω στην οποία θα βάζαμε ένα ομοίωμα της Αθηνάς από ελαφρύ λευκό σκελετο (υλικό), καθώς και μία γλαύκα, που θα έστεκε πάνω στον Παρθενώνα.

Είχα υπολογίσει όλο μαζί το θέαμα να κρατήσει περίπου μία ώρα. Τα μηνύματα της γιορτής είναι σαφή : φως, απελευθέρωση από τη βαρύτητα (το όνειρο του Ίκαρου), Ειρήνη (λήξη συναγερμού και καμπάνες) κ. λπ.

«ΕΝΑ»: Μετά άρχισαν τα προβλήματα...

ΞΕΝΑΚΗΣ: Εγώ δεν είχα πει τίποτε στον Τύπο ή σε τρίτους για τα σχέδιά μου. Φαίνεται πως έγιναν διαρροές από το υπουργείο κι έτσι άρχισαν διάφορες ανόητες συζητήσεις και θόρυβος ότι δήθεν τα ελικόπτερα με τους κραδασμούς και το θόρυβο που κάνουν, θα γκρέμιζαν την Ακρόπολη! Κατ'αρχήν, εγώ δεν ζήτησα ποτέ να προσγειωθούν τα ελικόπτερα στο βραχί της Ακρόπολης και, δεύτερον, ο θόρυβος που προκαλούν, δεν μπορεί ούτε κατά διάνοια να σείσει τα μνημεία, πράγμα που εξήγησα και επιστημονικά στη συνέντευξη Τύπου στην Αθήνα.

«ΕΝΑ»: Σας κατηγορήσαν ότι η εκδήλωσή σας θα ήταν επίδειξη στρατιωτικής μηχανής, ότι θα κόστιζε υπέρογκα ποσά ότι, τέλος, τα σύμβολα που θέλετε να χρησιμοποιήσετε πεθάνει.

ΞΕΝΑΚΗΣ: Δεν είμαι ενήμερος προς αυτών των κατηγοριών, αλλά μπορώ να σας απαντήσω: πρώτον δεν νομίζω ότι τα σύμβολα και οι ιδέες της αρχαίας Ελλάδας έχουν πεθάνει για όλο τον κόσμο. Δεύτερον, δεν ξέρω πώς μπορούν να μιλάνε για τα έξοδα, αφού δεν...ποτέ οικονομική μελέτη ή προϋπολογισμός, απ'ό,τι τουλάχιστον ξέρω. Αντίθετα, θέλω να πω ότι με μεγαλύτερα έξοδα θα επιβαρυνόταν ασφαλώς η γαλλική πλευρά.

Τέλος, βρίσκω ότι ήταν μια ευκαιρία να χρησιμοποιήσουμε το στρατό μας και για μια γιορτή που θα ήταν κάτι σαν σύμβολο ειρήνης.

«ΕΝΑ»: Μα καλά, μόνο η Ελλάδα και η Γαλλία θα συμμετείχαν σε μία γιορτή για την Ευρώπη;

ΞΕΝΑΚΗΣ: Εγώ είχα προτείνει να συμμετάσχουν όλα τα ευρωπαϊκά κράτη κι ακόμα περισσότερο κι άλλα κράτη απ'όλο τον κόσμο (Ρωσία, Κίνα, Ιαπωνία κ.λπ.) για να πέρει η γιορτή παγκόσμιο χαρακτήρα. Μα μου είπαν πως θα ήταν πολύ δύσκολο. Είναι πράγματι κρίμα που η Αθήνα χάνει την ευκαιρία – μια και η γιορτή θα μεταδιδόταν από την τηλεόραση σε πολλά κράτη – να υπενθυμίσει στον κόσμο την παρουσίας και τη διάθεσή της να συμβάλει κι αυτή σε κάτι.

«ΕΝΑ»: Κύριε Ξενάκη, πώς μάθατε ότι το σχέδιο σας κινδυνεύει να ματαιωθεί; Λένε ότι το μάθατε από τις εφημερίδες...

ΞΕΝΑΚΗΣ: Ούτε καν. Μερικοί γνωστοί μου μου τηλεφώνησαν ότι στην Ελλάδα γίνεται πολύς θόρυβος κι ότι έχουν ξεσηκωθεί πολλοί, και μάλιστα οι αρχαιολόγοι, εναντίον του σχεδίου, το οποίο τελικά κινδυνεύει να ματαιωθεί. Αυτά μου επιβεβαίωσε και η Μελίνα και περιμέναμε την τελική απόφαση του πρωθυπουργού, που όμως εκείνο τον καιρό ήταν στην Ιρλανδία. Τελικά, η απόφαση άργησε να ληφθεί εκ των άνω και το σχέδιο ναυάγησε. Προσωπικά, νομίζω πως η κυβέρνηση δεν κράτησε θέση σταθερή πάνω στο θέμα, γιατί πλησιάζουμε σε εκλογές κι έτσι πολιτικοί λόγοι ήταν αυτοί που βάρυναν στη λήψη της απόφασης.

«ΕΝΑ»: Ποιος πήρε την απόφαση;

ΞΕΝΑΚΗΣ: Η πολιτική ηγεσία. Εγώ πρότεινα ένα σχέδιο και περίμενα να εγκριθεί ή όχι. Δεν μπορούσα να επιβάλω τίποτε. Αν και ο πρωθυπουργός και ο κ. Δροσογιάννης ήταν στην αρχή σύμφωνοι, τελικά δεν έγινε τίποτε.

«ΕΝΑ»: Θα συμμετάσχετε στις εκδηλώσεις «Αθήνα - Πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης» με κάποιο άλλο τρόπο;

ΞΕΝΑΚΗΣ: Η Μελίνα μου ζήτησε να κάνουμε κάτι άλλο, και συγκεκριμένα την «Ορέστεια» που έγραψα πριν 20 περίπου χρόνια στην Αμερική για το Σολωμό, που θα ανέβαινε στο θέατρο Διονύσου. Η αντίδραση των αρχαιολόγων και η μικρή χωρητικότητα του θεάτρου, που εμποδίζει το μεγάλο κοινό να έρθει στην παράσταση, μας έκαναν να σκεφτούμε την παρουσίαση της «Ορέστειας» σε κάτι λατομεία των Αθηνών. Τελικά, για οικονομικούς λόγους (έλλειψη χρημάτων) κι αυτό ναυάγησε.

«ΕΝΑ»: ΤΟ Διεθνές Κέντρο Σύγχρονης Μουσικής «Acanthes» σας προσκάλεσε φέτος επίσημα να διδάξετε και να μιλήσετε για το έργο σας. Μετά τα μαθήματα στη Μουσική

Ακαδημία του Σάλτσμπουργκ, προβλέπονται και δύο εβδομάδες μαθημάτων στην Ελλάδα, τον Αύγουστο.

ΞΕΝΑΚΗΣ: Ναι, θα είμαι φέτος ο προσκεκλημένος συνθέτης του Κέντρου «Άκανθος», που εδρεύει στο Aix en Provence. Στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Έτους Μουσικής, που δεν έχει καμιά σχέση με την «Αθήνα - Πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης», θα πάμε στην Αυστρία και μετά στους Δελφούς. Θα παρουσιάσουμε και την «Ορέστεια» με την Ορχήστρα Νέων της Μεσογείου. Επίσης, θα χρησιμοποιηθεί το νέο σύστημά μου σύνθεσης «Πολυαγωγή», που συνδέεται με ηλεκτρονικό υπολογιστή.

«ΕΝΑ»: Άλλα σχέδια για την Ελλάδα;

ΞΕΝΑΚΗΣ: Υπάρχει πάντα το Κέντρο Σύγχρονης Μουσικής Έρευνας, που προσπαθούμε χρόνια τώρα να βάλουμε σε ένα δρόμο, αλλά λείπουν χρήματα. Απ' όλους τους κατά καιρούς οικονομικούς υπουργούς, μόνο ο Δήμας είχε δώσει χρήματα, με τα οποία αγοράσαμε τα μηχανήματα που περιμένουν τώρα να εκτελωνιστούν. Τώρα η Μελίνα μας έχει υποσχεθεί χρήματα, αλλά ακόμη τίποτα. Φοβάμαι πως τελικά τα μηχανήματα θα καταλήξουν σε καμιά αποθήκη κάποιου από τα μέλη του Κέντρου μας, περιμένοντας να βρούμε στέγη' γιατί τα δωμάτια που μας παραχωρεί η ΕΡΤ στη Ρηγίλλης για στέγαση, δεν έχουν χτιστεί ακόμα ...

«ΕΝΑ»: Η Ελλάδα του σήμερα είναι αναμφισβήτητα αποκομμένη σε πολλούς τομείς στα θέματα της τέχνης από τον υπόλοιπο κόσμο. Πού το αποδίδετε αυτό;

ΞΕΝΑΚΗΣ: Στις ασφυκτικές συνθήκες που επικρατούν για τους καλλιτέχνες και ανθρώπους του πνεύματος στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με οικονομικούς λόγους. Πολιτική αρωγής προς τον πνευματικό κόσμο σε μακρόχρονη κλίμακα, δεν υπάρχει κι έτσι πολλοί φεύγουν στο εξωτερικό. Δηλαδή, έτσι δεν υπάρχει ντόπιο βάθρο και τα περισσότερα είναι πια μίμηση ή δάνειο από το εξωτερικό. Πάτε π.χ. στην Πολωνία, που αντιμετωπίζει τρομερά πολιτικά προβλήματα, και υπάρχουν πολλές ορχήστρες πρώτης τάξεως. Εμείς τι έχουμε;

Νομίζω πως γενικότερα το πρόβλημα της σύγχρονης Ελλάδας είναι η έλλειψη συνέχειας πολιτισμού. Για παράδειγμα, βλέπετε στη μουσική την καταστροφική επίδραση του μπουζουκιού πάνω στην αγνή παλιά δημοτική μουσική. Οι λίγοι που την ήξεραν, γέρασαν πια ή έχουν πεθάνει και δεν υπάρχουν διάδοχοί τους. Δεν ζω στην Ελλάδα, αλλά από δω τουλάχιστον το πρόβλημα φαίνεται πως είναι αυτό.

«ΕΝΑ»: Ιάνη Ξενάκη, αν σας ζητούσαν να εγκατασταθείτε στην Ελλάδα για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα και να αναλάβετε κάτι σημαντικό, θα δεχόσαστε; .

ΞΕΝΑΚΗΣ: Όταν πριν 10 χρόνια με ειδικό διάταγμα, ο Κ. Καραμανλής μου επέτρεψε να επιστρέψω στον τόπο μου, κάτι τέτοιο είχα στο νου μου. Μα με τα χρόνια, απογοητεύτηκα. Η δουλειά μου είναι να γράφω μουσική και δεν μπορώ να χάνω συνεχώς πολύτιμο χρόνο σε κάθε είδους άλλη απασχόληση. Ήρθα μερικές φορές για συναυλίες και το κοινό έδειξε ενδιαφέρον. Αλλά αλλού έχουν μεταφράσει τα βιβλία μου από χρόνια και κυκλοφορούν σε πολλές γλώσσες, μέχρι σε γιαπωνέζικα και καταλανικά! Στην Ελλάδα δεν κυκλοφορεί ούτε ένα . (στα ελληνικά)! Δυστυχώς, τα λόγια δεν αρκούν ...

Αλέξης Χρυσοστάλης